

Natte dooradering – ecologie en soorten

Kennisdag BoerenNatuur

Rémon ter Harmsel – r.terharmssel@ravon.nl
Groenekan, 17 juni 2025

RAVON

Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland

RAVON

R – Reptielen

A – Amfibieën

V – Vissen

O – Onderzoek

N - Nederland

- RAVON is hét aanspreekpunt en de kennisorganisatie voor de bescherming en studie van reptielen, amfibieën en vissen in Nederland.

RAVON

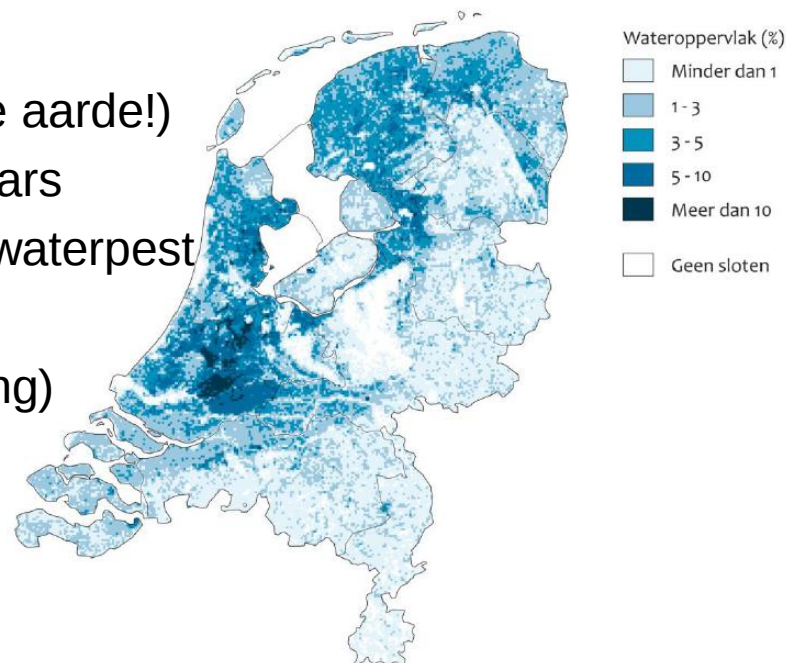
- Ca. 1000 donateurs
- Ca. 3500 vrijwilligers
- 46 werknemers (standplaats Nijmegen en Amsterdam)
- Provinciale afdelingen en werkgroepen
- Werkzaamheden: inventarisaties, monitoring, advies, onderzoek naar ziekten, wetgeving en beleid, promotie (tv, film, publicaties), vrijwilligersnetwerken
- Nauwe samenwerking met andere soortenorganisaties (FLORON, Zoogdiervereniging, Sovon, Vlinderstichting, e.d.)

Sloten

- 300.000 km (m.n. veenweide; 7.5 rondje aarde!)
 - Rijke plantenvariatie en fauna: schaars
 - Dominantie door kroos(varen), alg, waterpest
- Belang ANLb, maar ook KRW, VHR
 - En bredere biodiversiteit (dooradering)

Sloten

Bron: Topografische Dienst Kadaster.

PBL/deco8/1401
www.compendiumvoordeleefomgeving.nl

Figuur 1.1. Verspreiding van sloten in Nederland (Topografische Dienst Kadaster, 2008).

Figure 1.1 Distribution of ditches in the Netherlands (Topografische Dienst Kadaster, 2008).

- Populaties van soorten flora en fauna in agrarisch gebied sinds 1890 gehalveerd (LPR, 2020)

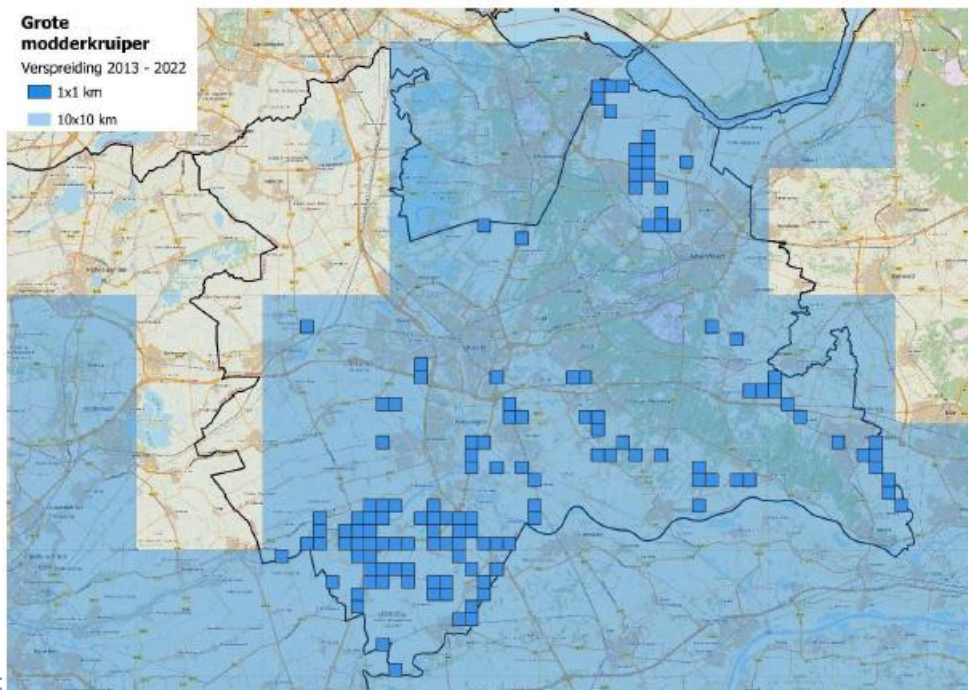
Utrecht Oost - soorten

- Grote modderkruiper
 - Van nature soort van overstromingsvlakten (rivier- en beekbegeleidend), moerassen, veenweide
 - Afgenomen als gevolg van vastleggen rivierdynamiek, ruilverkaveling, schaalvergroting, intensivering beheer, tegennatuurlijk waterpeil
 - Regionaal alleen in Westbroekse Zodden, oude waarnemingen bij Maarsseveense plassen
 - Meest recente waarnemingen 2015, eDNA-onderzoek 2021 negatief
 - Gebaat bij combinaties van beheerpakketten

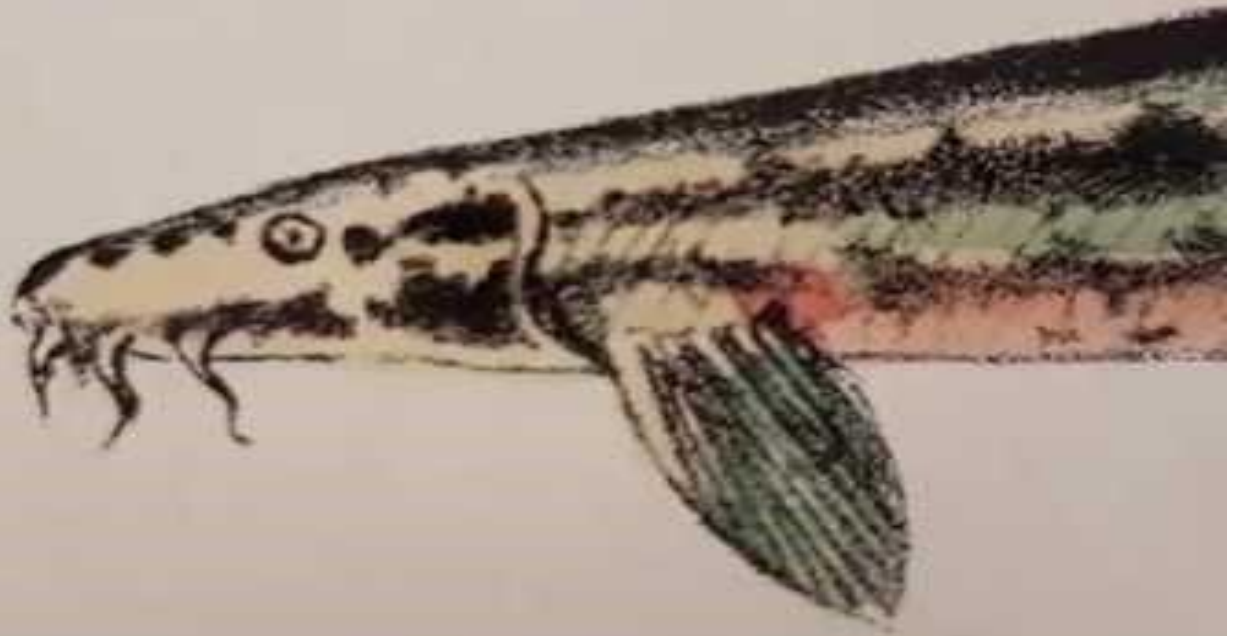
Utrecht Oost - soorten

- Grote modderkruiper
 - Veelal gescheiden populaties
 - 40 (deel)populaties binnen provincie Utrecht, connectiviteit een probleem

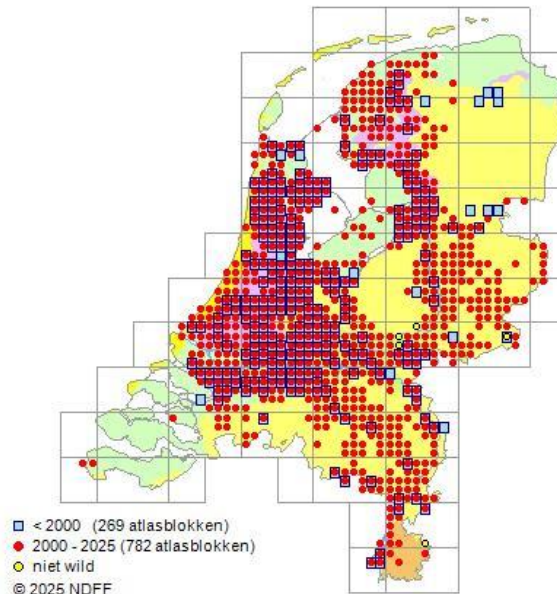
6/3
Figuur 4.48 | De grote modderkruiper is in de provincie Utrecht tussen 2013 en 2022 waargenomen in 94 1x1 km-hokken, binnen 18 10x10 km-hokken. Bron: RAVON, 2023

Utrecht Oost - soorten

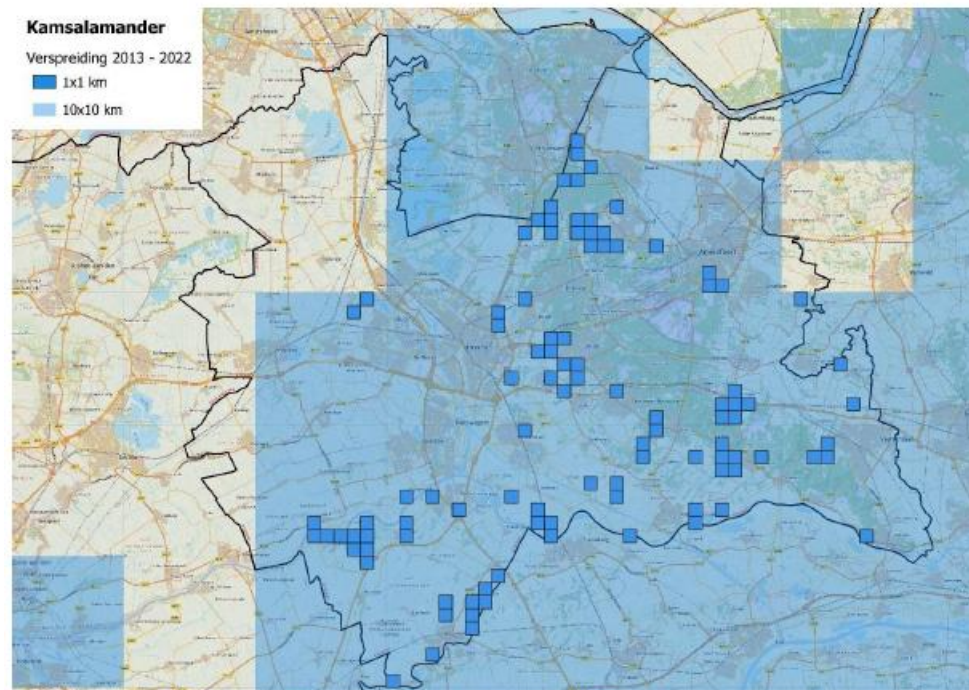
Utrecht Oost - soorten

- Bittervoorn
 - Helder water, ondergedoken waterplanten, zoetwatermosselen
 - Uiterwaarden, brede vaarten, sloten, plassen
 - Vaak clustering in winterperiode in diepere delen of voor duikers
 - Kenmerkend voor gezonde agrarische sloot

Utrecht Oost - soorten

- Kamsalamander
 - Poelen, vijvers, vennen
 - Langs grote rivieren, op landgoederen, beekdalen
 - Wateren veelal visvrij (periodiek droogvallend) en rijk aan vegetatie

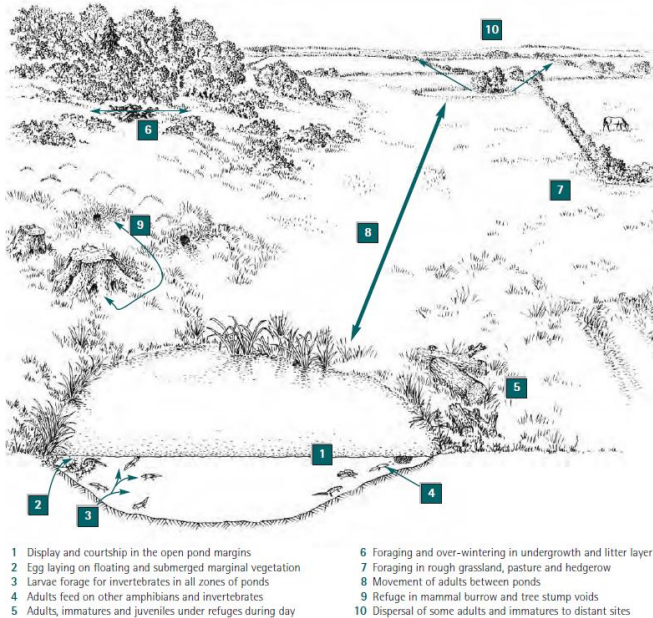
Figuur 4.9 | De kamsalamander is in de provincie Utrecht tussen 2013 en 2022 waargenomen in 99 1x1 km-hokken, binnen 18 10x10 km-hokken. Bron: RAVON, 2023

Utrecht Oost - soorten

■ Kamsalamander

- Poelen, vijvers, vennen
- Langs grote rivieren, op landgoederen, beekdalen
- Wateren veelal visvrij (periodiek droogvallend) en rijk aan vegetatie

Fig. 2 Habitat use by great crested newts at a two-pond site

Utrecht Oost - soorten

- Groene glazenmaker (m.m.v. Roy van Grunsven – Vlinderstichting)
 - Volledig afhankelijk van krabbenscheer
 - Grote aaneengesloten velden met volwassen planten, niet her en der een plukje
 - Regionale populatie Noorderpark, Tienhoven, Westbroekse Zodden
 - Laatste waarnemingen 5 jaar oud
 - Hoogstwaarschijnlijk verdwenen met verdwijnen krabbenscheer door verslechtering waterkwaliteit, kreeften
- Dringend advies:
 - Krabbenscheer niet schonen!
 - Oude adviezen zijn achterhaald

Utrecht Oost – beheer (RAVON)

- Poel en klein historisch water (9)
 - Beheer is gefaseerd
 - Buiten voortplantingsperiode
 - Snoeiafval niet op de oever
 - Voorkomen vertrapping
 - Geen gewasbeschermingsmiddelen en mest binnen het element
- Let op connectiviteit, habitat bestaat uit meer dan enkel de poel
- Clusters van poelen, beperk tussenliggende afstand
- Neem tussenliggende barrières weg
- Combinatie van pakketten: poel, houtwal/haag/bosje, oever- of graslandpakket
- Samenwerking met andere eigenaren (waterschap, TBO's, RWS, provincie, gemeente)
- Financieel aantrekkelijk maken! Aanleg, beheer, compensatie minder inkomsten (teeltoppervlak, mestplaatsingsruimte)

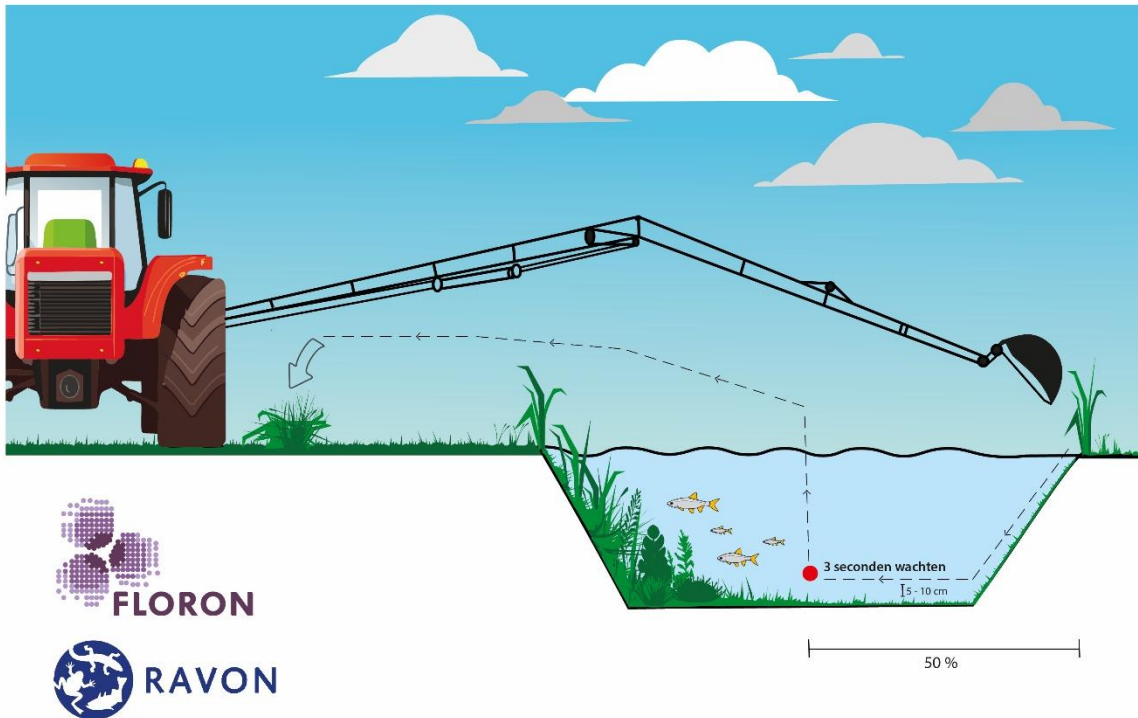
Utrecht Oost – beheer (RAVON)

- Duurzaam slootbeheer
 - Onderhoud gefaseerd, buiten voortplantings- en winterperiode
- Natuurvriendelijke oevers
 - Minimaal 3 meter breed
 - Maaien en afvoeren, gefaseerd beheer
 - Voorselectie locatie: wat zijn de meest kansrijke locaties en waarom?
 - In de praktijk weinig populair pakket

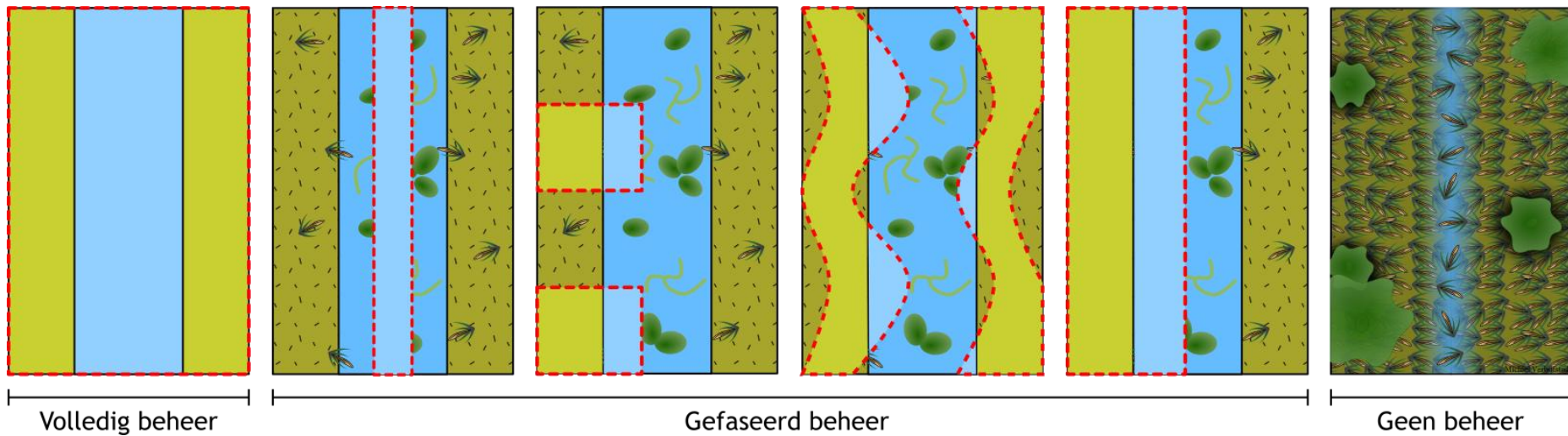

Utrecht Oost – beheer (RAVON)

- Duurzaam slootbeheer
 - Onderhoud gefaseerd, buiten voortplantings- en winterperiode

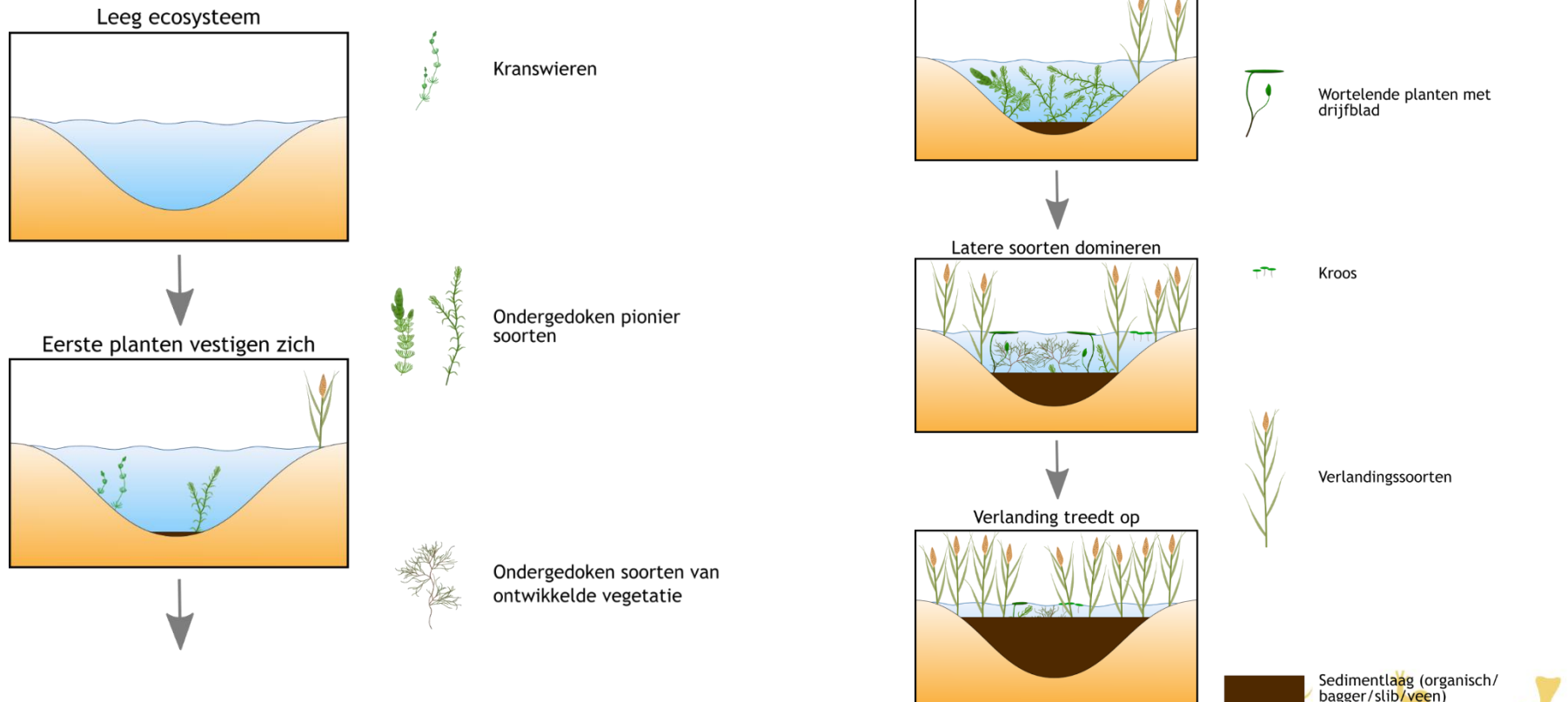

Utrecht Oost – beheer (RAVON)

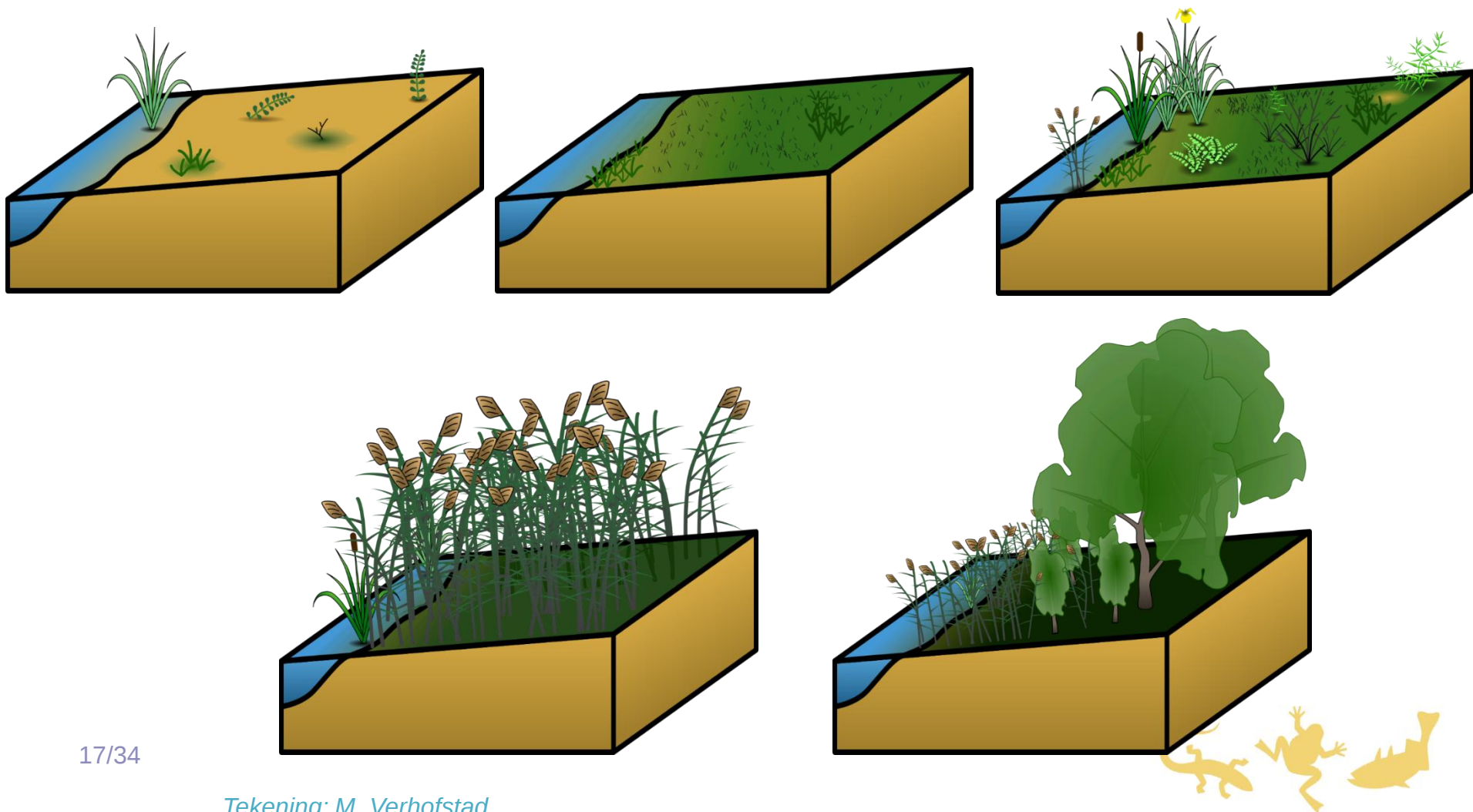

Utrecht Oost – beheer (RAVON)

Sloot = kunstmatig.
Bij gebrek aan natuurlijke reset/verstoring:
beheer

Utrecht Oost – beheer (RAVON)

Meetnet Beleidsmonitoring ANLb

- Meetnetsystematiek vastgesteld in 2015
 - 75 meetpunten (km-hokken) met maximaal 4 meetlocaties (poelen/sloten) per soort per stratum (ANLb/referentie)
 - 10 doelsoorten, waarvan 9 actief (beekprik niet)
 - Grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bittervoorn, heikikker, poelkikker, kamsalamander, boomkikker, knoflookpad, rugstreeppad
 - Betekent 1500 meetpunten in totaal
 - Clustering meetpunten waar mogelijk (1 km-hok voor zoveel mogelijk soorten)
 - Intekenen afhankelijk van beschikbare pakketten en referenties + verspreiding doelsoorten
- Uitvoering door professionals en vrijwilligers

Monitoring ANLb

- **Beleidsmonitoring** op landelijk niveau

Ontwikkeling en verspreiding van soorten in gebieden met en zonder agrarisch natuurbeheer → draagt ANLb bij aan de instandhouding?

Trendanalyse!

Verantwoordelijkheid Provincies

- **Beheermonitoring** op niveau van maatregelen

Is de maatregel goed uitgevoerd, effectief, is er afstemming nodig?

Verantwoordelijkheid Collectief

Vissen in sloten

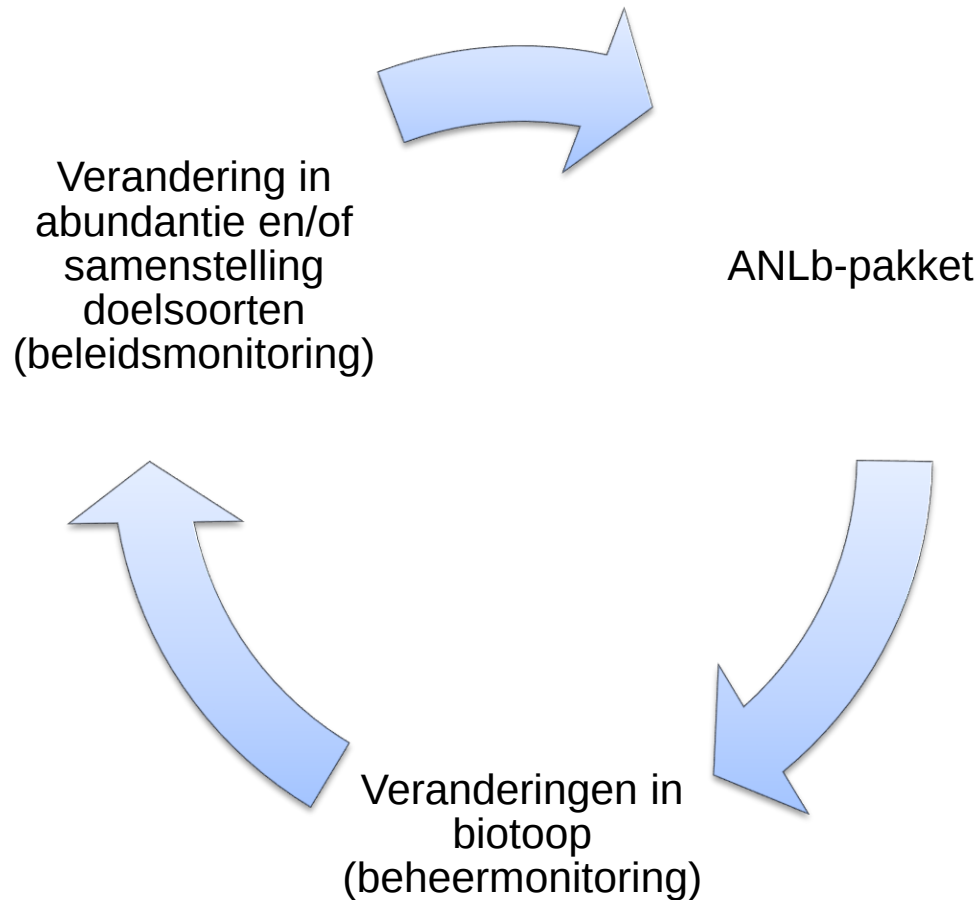
Vissen in sloten

Amfibieën in sloten/poelen

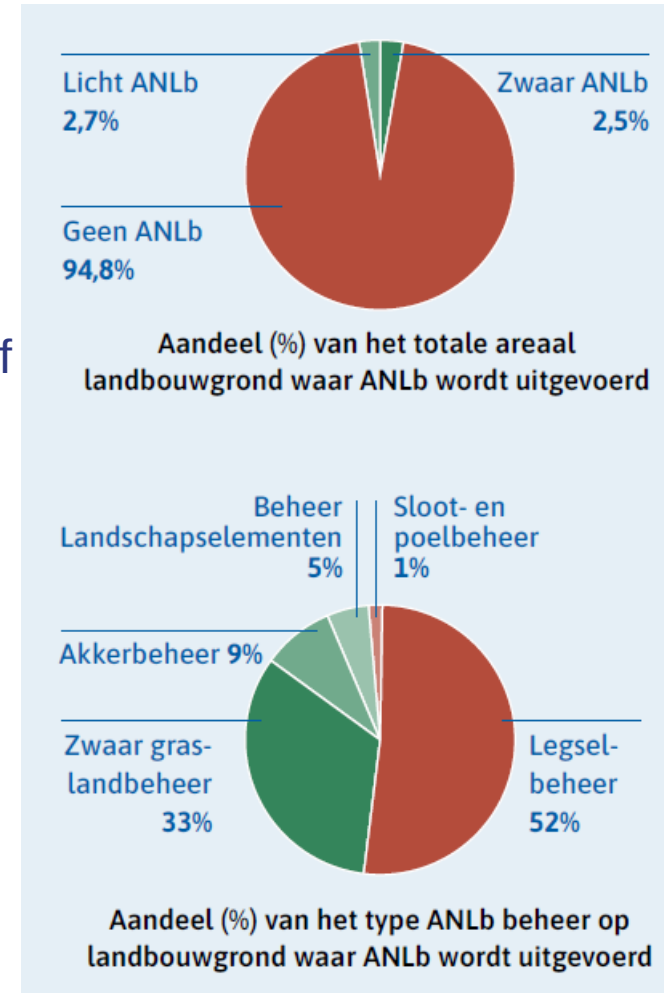
Beheermonitoring ANLb Natte Dooradering

Evaluatie ANLb – WEnR / SOVON

- Aandeel ANLb = 5%
- Sloot- en poelbeheer: 1% van die 5%
- Geen effect meetbaar voor vissen en amfibieën
- Aantallen doelsoorten vissen en amfibieën namen af
- Totale soortenrijkdom nam af

Er wordt dus steeds minder waargenomen!

Evaluatie ANLb – WEnR / SOVON

Aanbevelingen uit evaluatie:

- Cluster zwaar beheer
- ANLb als onderdeel van groter plan (koppeling andere beleidsdoelen, verdienmodel agrariërs)
- Ecologisch slootschonen mag gezien worden als absolute ondergrens van goed slootbeheer
- Aanleg elementen (poelen, natuurvriendelijke oevers) vindt te beperkt plaats
 - In 2022 slechts 23 ha nvo
 - Financieel niet voldoende lonend (ruimtebeslag, mestplaatsingsruimte, ANLb vergoedt alleen beheer)
- Beheer niet altijd op de juiste plek (verspreiding doelsoorten)
 - Deelnamebereidheid leidend, geschiktheid sloten voor doelsoorten minder meegewogen
- Effect van externe factoren (kreeften, waterkwaliteit)

Evaluatie ANLb – WEnR / SOVON

Implementatie adviezen (RAVON):

- Combinatie pakketten, vooral op kansrijke locaties:
 - ‘zwaar’ beheer: aanleg natuurvriendelijke oevers, in combinatie met hoog waterpeil in voortplantingsperiode (opgezet vanuit de sloot)
 - Kruidenrijke randen langs natuurvriendelijke oevers
 - Aanleg winterhabitat (bosjes, hagen, houtwallen)
 - Poelen in clusters, rekening houdend met tussenliggende afstanden
 - Ecologisch slootschonen overal (jaar overslaan is ook beheer!)
- Overheid moet zware beheerpakketten financieel meer aantrekkelijk maken

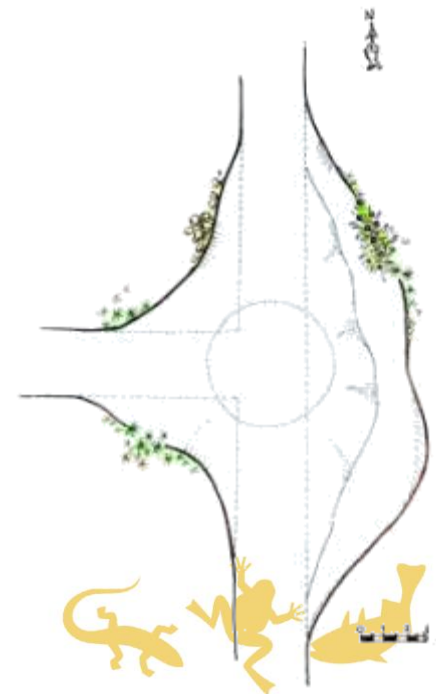
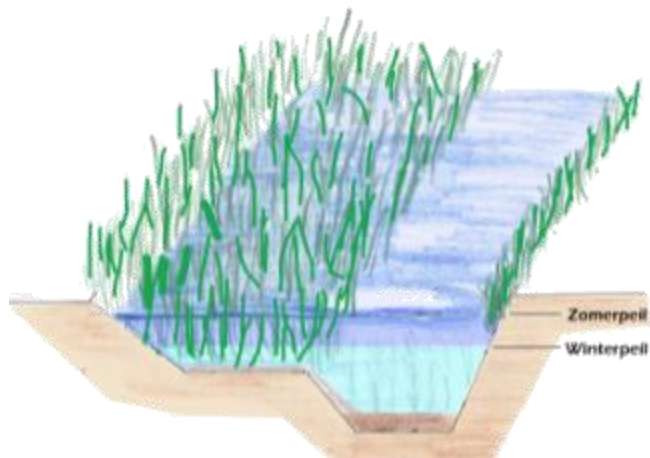
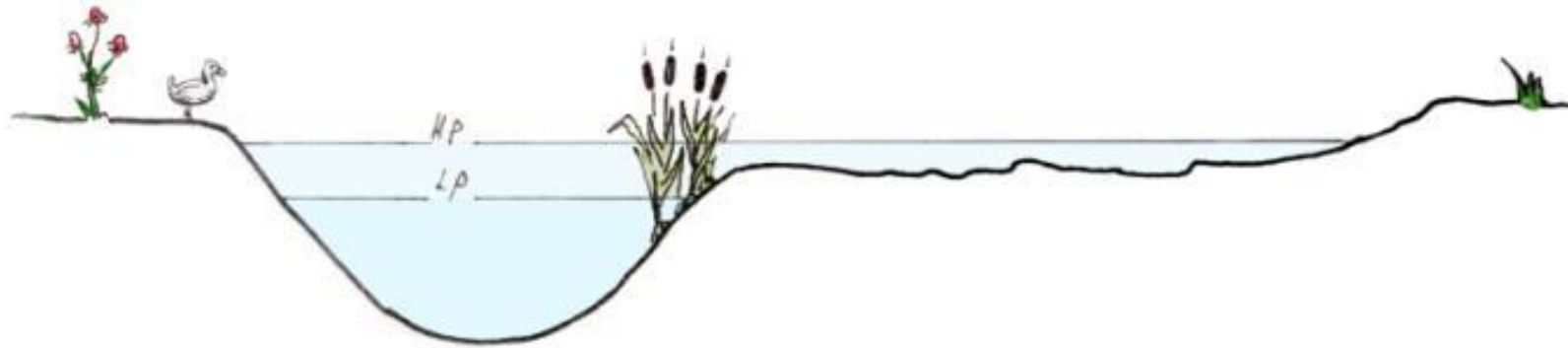

Maatregelen

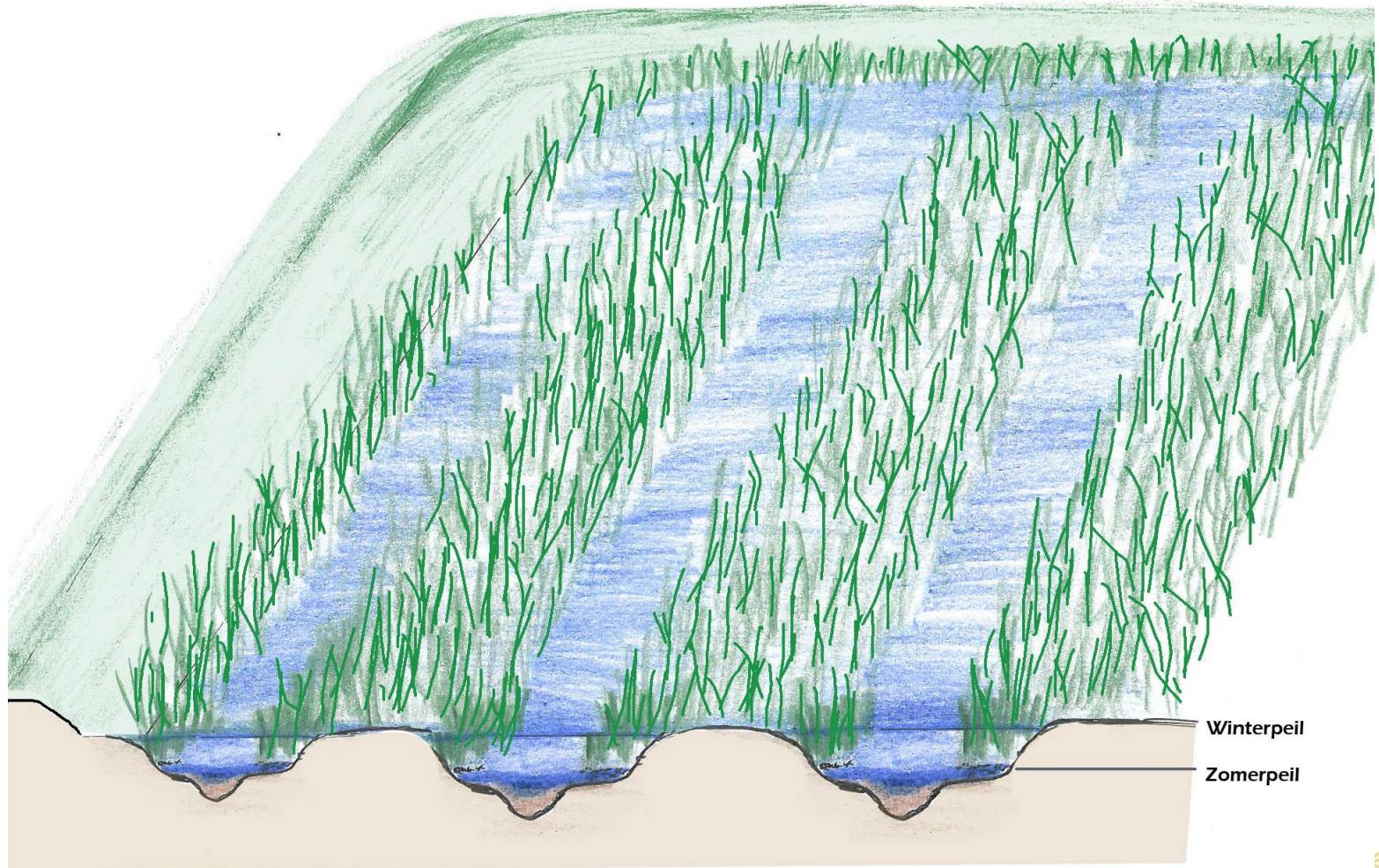
- Ecologisch slootschonen en baggeren
 - *Machine van belang, maar vooral manier van uitvoering!*
- Realisatie nieuw leefgebied
 - *Voortplantingshabitat, overwinterings'putten'*
- Peilbeheer
 - *Mogelijkheid tot inundatie oevers in voorjaar tot vroege zomer*
 - *Plasdras, opgezet vanuit de sloot*

Maatregelen

Maatregelen

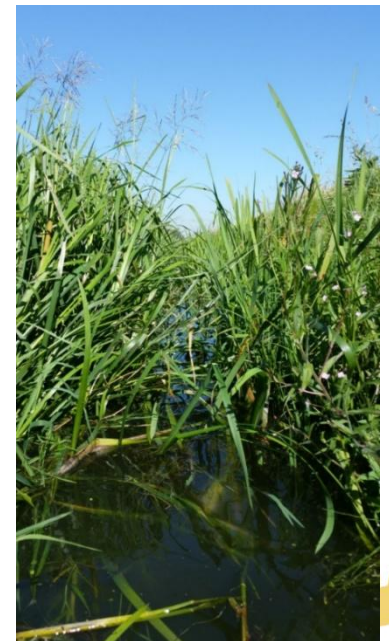

Aanbevelingen

- Aanbevelingen

- Neem voldoende tijd voor het voorwerk bij afsluiten pakketten:

- Goed en gedetailleerd kaartmateriaal
- Aanwezigheid doelsoorten voldoende bekend
- Beoordelen potentie van sloten/oevers
- Zorgen voor juiste maatregelen op de juiste plek

Aanbevelingen

- Voor een gezonde boerensloot vol leven

Ode aan de zoetwatervis

Kreeften – effecten en oplossingen

Kreeften in NL:

- Een inheemse soort (nog op 1 locatie)
- Sinds 1956 uitheemse kreeften, momenteel 8 soorten
- Sterke beïnvloeding ecosysteem door vraat en graafactiviteiten, leidend tot achteruitgang biodiversiteit
- Dichtheden geregeld enorm (m.n. veenweide), maar ook situaties met handhaving vegetatie ondanks druk kreeften

Kreeften – effecten en oplossingen

Kreeften in NL:

- Verschillende methoden om druk te verminderen:
 - (Intensief) afvangen
 - Aanpassingen ecosysteem (robuustheid), natuurlijke predatoren (vissen, vogels, zoogdieren), minder holen in natuurvriendelijke oevers van in rechte(re) oevers
- Geen oplossing zaligmakend, wel mogelijk om populaties (beter) onder controle te houden
 - Combinaties van maatregelen!
- Lees ook (samenvatting van) proefschrift van Pim Lemmers en aanverwante artikelen + projecten Waardenburg Ecology en Wageningen Environmental Research

